

pravci proučavanja odnosa između usmeravanja obrazovanja, pokretljivosti, reprodukcije i emancipacije radničke klase vojvodine

spasoje bjelica

Pokazatelji rezultata usmeravanja srednjeg obrazovanja na području Vojvodine ukazuju na njegove nesumnjive pozitivne tendencije i uticaj na prilagođavanje obrazovanja potrebama drugih društvenih delatnosti, potrebama i opredeljenjima pojedinaca, kao i na prilagođavanje postojećim i stvaranje novih uslova za potrebe tako usmerenog obrazovanja. Ovi rezultati, takođe, ukazuju na funkciju usmeravanja obrazovanja sa stanovišta korišćenja procesa obrazovanja kao kanala društvene pokretljivosti, kao sredstvo ostvarivanja socijalne sigurnosti građana i kao jedan od osnovnih načina i puteva adekvatne reprodukcije i emancipacije radničke klase. Međutim, početni rezultati, koji su ostvareni na području Vojvodine na planu usmeravanja srednjeg obrazovanja, još su ilustrativniji i ubeđljiviji kada je u pitanju uticaj širih društvenih faktora na karakter i rezultate usmeravanja u obrazovanju, bez obzira o kojem vidu i nivou usmeravanja se radi.

Sadašnje stanje pokazuje da je, i pored izvesnih propusta u pojedinim fazama usmeravanja obrazovanja, a naročito nedostaci koji su se ispoljili u pogledu povezivanja svih oblika usmeravanja (utvrđivanje potrebe, profesionalna orijentacija, adekvatna selekcija, usmeravanje sadržaja, metoda rada i osavremenjavanje koncepcije zanimanja, poziva i institucija i slično), za ovo kratko vreme došlo do izražaja pitanje uticaja širih društvenih faktora na pojedine karakteristike i rezultate usmeravanja opšteg i pozivnog srednjeg obrazovanja. Za protekle tri godine je u organizaciono-institucionalnom i samoupravnom sistemu učinjeno sve ono što je bilo neophodno da se usmeravanjem korenito izmeni položaj i funkcija obrazovanja, pa ipak se dogodilo da se na III godinu srednjeg, odnosno I godinu pozivnog obrazovanja do kraja odraze tradicionalna shvatanja i vrednovanja pojedinih zanimanja i poslova, i da se učenici, opterećeni time, opredele za neproizvodna zanimanja. Stvoreni su uslovi da se svima obezbedi opšte i pozivno obrazovanje, tako da svako u okviru struke može nastaviti školovanje ili se zaposliti. Pa ipak, za tri grupe zanimanja, od kojih direktno zavisi ekonomski prosperitet Pokrajine, javila se polovina od ukupnog broja potrebnih učenika, utvrđenog na osnovu potrebe, i to uglavnom učenici koji su pokazali slab rezultat u dosadašnjem obrazovanju, za koje bi se reklo da su se opredelili za ova zanimanja zato što su bili svesni da neće zadovoljiti uslove selekcije za druga. Prema tome, jedan deo odgovora na pitanje zašto je stanje takvo može se tražiti u nedovoljnoj prethodnoj profesionalnoj orijentaciji, gde bi se učenici stavili u položaj da odluku o izboru do-

nose u uslovima svojih ličnih želja i opredeljenja, sopstvenih mogućnosti i poznavanja mogućnosti i prednosti koje pruža budući poziv, nezavisno od dosadašnjih shvatanja i vrednovanja pojedinih poslova i zanimanja. Prevazilaženje ovih teškoća i pripremanje uslova za usmeravanje, naročito pozivnog obrazovanja, daleko je složeniji zadatak no što su organizaciono-institucionalna i samoupravna transformacija obrazovnog sistema. I pored složenosti, ti se uslovi moraju stvoriti ako se želi prevazići stanje da se u Pokrajini potrebe za produktivnim delom kadra u oblasti poljoprivredno-prehrambene, mašinske, građevinske, tekstilne i drugih sličnih privrednih grana zadovoljavaju samo sa 50 odsto učesnika, i to uglavnom onih sa slabim uspehom, a da je interes za sekundarne i tercijalne delatnosti dva puta veći nego što su ionako nerealno utvrđene potrebe, i da se za administrativna i druga zanimanja javljaju uglavnom vrlo dobri i odlični učenici, odnosno ova kategorija učenika ima najviše izgleda da selekcijom bude izabrana za ovaj poziv. Ako je takvo stanje, postavlja se pitanje nije li, i pored izvanrednih rezultata u organizacionim i samoupravnim akcijama u oblasti usmeravanja obrazovanja, slab ili nikakav efekat u pogledu usmeravanja učenika i rezultat faktora koji su šireg društvenog karaktera, pošto je cilj usmeravanja bio da se izmene mesta produktivnih i neproduktivnih zanimanja sa stanovišta utvrđivanja broja, odnosno potreba, sa stanovišta interesovanja pojedinaca i društvene sredine i sa stanovišta selekcije, odnosno kvaliteta i uspeha prijavljenih kandidata. Ako nisu dobijeni očekivani rezultati, ostaje da se vidi koji su uzroci i kakve se mere moraju preduzeti.

Ovakvo stanje zahteva potpunije proučavanje svih parametara akcije usmeravanja obrazovanja, da bi se utvrdilo njihovo delovanje i pokrenula akcija koja će imati za cilj da odstranjuje negativno i podstiče pozitivno.

Uočeno stanje, iz raspoloživih podataka, očito govori o tome u kojoj su meri sadašnji rezultati usmeravanja obrazovanja od značaja za pitanja koja su poseban predmet pažnje ovog rada, kako se usmeravanje održava na pitanje društvene pokretljivosti, a, naročito, socijalne sigurnosti, reprodukcije pojedinih kategorija i slojeva stanovništva Vojvodine. Tu posebno mesto ima pitanje načina, izvora, obima i karakteristika reprodukcije radničke klase u celini i radničke klase pojedinih narodnosti i lokalnih zajednica i regiona Pokrajine.

Pojedini nosioci zadataka organizaciono-institucionalnog i samoupravnog organizovanja i usmeravanja pozivnog srednjeg obrazovanja raspolažu dovoljnim brojem pouzdanih informacija, koje se odnose na njihovo polje rada i usmeravaju obrazovanja. Međutim, pošto sadašnje stanje pokazuje da se ova akcija mora proširiti i dobiti širi društveni i politički karakter, i da će zahtevati složenije poduhvate, neophodno je dublje i sveobuhvatnije izračunavanje celokupne problematike.

U okviru izračunavanja problema iz oblasti uticaja svih faktora koji su u vezi s akcijom usmeravanja obrazovanja, karakteristika i rezultata same te akcije na problem društvene pokretljivosti stanovništva Pokrajine, u okviru čega se može s posebnim naglašavanjem pratiti veza između rezultata usmeravanja obrazovanja na položaj, reprodukciju i emancipaciju radničke klase, potrebno je prikupiti niz novih i potpunijih podataka, pored korišćenja raspoloživih, koji su dosta ilustrativni i indikativni, te utvrditi, proučiti i objasniti niz posebnih relacija koji se javljaju u tom spletu odnosa.

Za ovakvo proučavanje posebna je pogodnost to što bi se sagledavanje obavilo u uslovima eksperimentalne situacije, pa se određenom naučnom aktivnošću mogu zaobeležiti, kontrolisati i pratiti određene pojave iz te eksperimentalne situacije, što bi u drugim istuacijama bilo neizvodljivo. Pravilno usmerena naučna aktivnost može biti put da se dođe do novih, za praksu značajnih informacija, da se utvrde naučni zaključci na osnovu kojih se može pokrenuti široka društvena akcija i time poboljšati usmeravanje u oblasti obrazovanja. Takođe se mogu poboljšati rezultati političke akcije na planu emancipacije radničke klase korišćenjem obrazovanja, kao jednog od najpogodnijih metoda, a usmeravanje, kao svesno i plansko idejno prilagođavanje ovog metoda zahtevima, društvenim i političkim akcijama povećanja obima i poboljšanja strukture radničke klase, može doprineti, podizanju nivoa njihovog rada, poboljšanju položaja i uloge, ugleda i društvene moći, odnosno stvaranju uslova za potpuniju emancipaciju.

U cilju što potpunijeg izučavanja ovako složene problematike, potrebno je, pored utvrđene opravdanosti daljeg interesovanja i akcije u oblasti usmeravanja obrazovanja, da se preciznije utvrdi problem koji bi se tom prilikom proučavao. Granice ovog dela cele te problematike su određene time što se žele utvrditi najširi društveni okviri i uslovi unutar kojih se vodi bitka, putem usmeravanja, za ostvarivanje potpunije funkcije obrazovanja. Ti okviri se javljaju na mikro i makroplanu. Uticaj obrazovanja na stepen i karakter društvene pokretljivosti i socijalnu sigurnost svakog pojedinca, odnosno, uspešnost usmeravanja, s jedne strane, zavisi od percepcije mogućnosti socijalne mobilnosti i garancije socijalne sigurnosti koje nudi usmereno obrazovanje, dok do kraja uspešno izvedeno usmeravanje u obrazovanju i nudi najpogodnije, s opštedruštvenog stanovišta, uslove za slobodniju društvenu pokretljivost, veću socijalnu mobilnost i više uslova za socijalnu sigurnost većeg nivoa i sadržaja. Ova veza naročito dolazi do izražaja u onom delu usmeravanja u obrazovanju kada su predmet usmeravanja pojedinci, odnosno kada se radi o pružanju uslova za njihovo adekvatnije profesionalno opredeljenje.

Na mikroplanu granice ovog problema su određene odnosom ili funkcijom koju obrazovanje ima u oblasti društvene pokretljivosti pojedinih kategorija građana, pojedinih grupa i slojeva, a naročito radničke klase. U tom smislu posebno je značajno pitanje u kojoj se meri sistemom obrazovanja radnička klasa reprodukuje u dovoljnom obimu i na zadovoljavajući način, sa stanovišta zastupljenosti stručnosti rada, u kojoj meri je privlačna za druge kategorije i društvene slojeve, i može postati privlačna, a u kojoj meri se sama reprodukuje, te u kojoj meri stvara sebi uslove za društvenu pokretljivost u pravcu poboljšanja svog društvenog položaja, emancipacije i sopstvenog oslobođenja. Pored toga, drugi smer tog makropristupa sastoji se u tome da se utvrdi u kojoj su meri potrebe, nastale kao rezultat traženja načina za povećanjem obima, podizanjem društvenog položaja i emancipacijom radničke klase, realno prisutni okvir za utvrđivanje potreba, smernica i metoda usmeravanja obrazovanja, a u kojoj meri se to usmeravanje odvija nezavisno, čak i različitim pravcem i tempom od onoga što su potrebe radničke klase.